

Berättelse om "Rikeman" i Västerplana

Johan "Rikeman" född år 1846, jobbade som dräng och var fästfolk med Fredrika "Fika" Andersdotter född 1852. Dock begav det sig inte bättre än att Johan bestämde sig för att gifta sig med Johanna Larsdotter som var 10 år äldre än Johan, båda kom från Sunnersberg. Om Johans val av fru berodde på pengar eller inte berättar inte historien men man kan ana detta.

Johanna var en storvuxen kvinna som vid giftermålet nått en ålder på 40 år, Historien berättar dock att hon hade en stor hemgift med sig in i äktenskapet. Det berättas att Johan kände Johannas bror. Tillsammans gjorde de upp att Johannas bror skulle gifta sig med Johans syster Emma och Johan gifta sig med Johanna. Johans förslag till Johannas bror var att *"om du tar min syster Emma så tar jag Johanna så är vi bergade båda"*.

Johan och Johanna flyttade till Tholsjö Sunnerberga gård efter giftermålet år 1876, med var också Johans mor Bolla Jonsdotter. Modern hade blivit änka året innan. Från Sunnersbergs socken flyttar paret år 1881 till Källby, där Johan arbetar som dräng. År 1882 bor de på Brogården i Källby nu är även "Fika" f.d. fästmö till Johan med som hushållerska. I Källby bor de till 1888 och därefter flyttar till de Storegården i Västerplana.

Johanna hade med sig som hemgift delar i egendomarna Lindholmen, Traneberg och Fahlu Ladugård. Genom Johans flitiga arbete, driftighet och stora ekonomiska kunskap utökades parets förmögenhet. Johan blev kallad *"Rikeman"* och i kyrkböckerna finns han även nämnd som *"kapitalist"*.

Johan var en ansedd person i socknen, han var också med i olika styrelser, bl.a. skolrådets ordförande. När någon förgått sig kallades skolrådets ordförande att komma och ge bestraffning. *"I huggormars avföda"* hördes från Rikemans mun. När blixten slog ner i Västerplana kyrka den 9 augusti 1902 då var "Rikemans" insats att organisera arbetet räddningen av kyrkan. Vid detta tillfälle sa Johan till Hammars August att hjälpa till, han fick då till svar: *"det kan ente jag"* då svarade Johan August *"Alltid frusen mark för lata svin"*.

När Johan och Johanna inte längre ville driva jordbruket vid Storegården bygger de sitt nya boningshus, Nedre Storegården och flyttar in där 1903. I Lidköping köpte Johan smakråd för att inreda den nya bostaden. För att jordbruket skulle drivas vidare vid Storegården kallar paret på Johannas släktingar i Östentorp i Örslösa. Charlotta och Gustav Johansson boende i Östentorp i Örslösa kommer 1903 upp till Västerplana med fyra av sina barn, Viktor, Hilmer, Elis och Ellen. Familjen flyttade in i Storegården. Viktor gifte sig med Gerda Lundberg dotter till handlaren Sofia Lundberg, Hilmer Gustafsson gifte sig med Hildegard, Ellen gifte sig med Malkolm Johansson Skattegården/Gästgivaregården och Elis gifte sig och flyttar till Kestad.

Enligt kyrkböckerna står det att Johan dog 1910 av blodförgiftning, men historien säger att han konsumerade stora mängder sprit, vilket blev hans öde. Johan köpte inte några liter starksprit åt gången tunnvis. Tunnorna skulle uppför magasinstrappan och i samband med detta hände en olycka och efter 3 dagar dog Johan. Efter Johans död skötte Charlotta och Gustav Johansson om Johanna, de flyttade ner till Nedre

Storegården och fick 1 000 kronor/år för omvårdnaden av henne. Johanna levde till år 1926. Gustav och Charlotta återvände till Östentorp, Örslösa.

Johan och Johanna förblev barnlösa, detta gjorde att de skrev testamente 1906 och donerade kvarlåtenskapen till Skaraborgs Läns Hushållningssällskap vid bådas bortgång.

Johanna levde kvar i orubbat bo i 16 år efter makes bortgång, hon bodde då i Nedre Storegården. Pigan "Fika" testamenterades 4 000 kronor efter Johan och Johannas bortgång och fick även bo kvar i lägenheten resten av sitt liv utan kostnad för hyra, men hon dog i cancer tidigt efter Johans död.

Efter Johannas bortgång ifrågasattes donationen till Skaraborgs Läns Hushållningssällskap av Johannas släktingar och det blev domstolsförhandlingar. Tvisten kom att kosta 39 000 kronor i rättegångskostnader. Efter en förlikning så donerades 50 000 kronor till Hushållningssällskapet, resterade kvarlåtenskap fördelades till släkten.

I testamentet efter Johan och Johanna fanns inget noterat om att släkten hade förköpsrätt till Storegården vilket innebar att det blev auktion. Viktor Gustafsson som nu drev jordbruket tillsammans med hustrun Gerda var spekulanter och med på budgivningen fanns också bl.a. ombud för greve Klingspor. Greven hade intresse av gården och dess tillhörande mark och tillhörande gruva. Viktor ombads att lägga ner sitt bud då han istället skulle få arrendera jordbruket till ett förmånligt avtal.

Familjen Gustafsson arrenderade gården, fadern Viktor dog 1938. Hustrun Gerda lämnades ensam med åtta barn, de äldsta bröderna Allan och Sven övertog sedermera arrendet fram till dec. 1999. Nu arrenderas Storegården av Staffan Hedlund som är barnbarn till Viktor och Gerda Gustafsson. Staffan berättade om hängasken som planterats för ca 100 år sedan av Viktor och Hilmer Gustafsson. Stålställningen med bord runt stammen och bänkar under asken finansierades av "Rikeman". Bröderna Allan och Sven Gustafsson skötte väderrapportering till Såtenäs drygt 25 år från Västerplana. Var 4:e timma rapporterades detta vädret och detta sköttes klanderfritt under alla år.

.I den intressanta historien om "Rikeman" berättar inte mycket om hustrun Johanna. Troligtvis var det denna kvinna som gav "Rikeman" en möjlighet av utvecklas som person genom sin hemgift. Fortfarande finns ett vackert tyg i himmelsblå färg kvar hos släkten, kanske var detta tyg tänkt till en klänning åt Johanna, vem vet? Om även Johanna blev sedd och bekräftad som sin make vet ingen, men vi får hoppas detta då alla behöver bekräftelse i livet.

Lena Brodin